

Tonči Žanko - Tona

JADRANSKI SPARIDI

od špara do cara

ADRIATIC SMART GAME

Tonči Žanko - Tona

JADRANSKI SPARIDI **od špara do cara**

ADRIATIC SMART GAME

ISBN 953-99335-1-X

Izdavač:
Tonči Žanko - Tona
e-mail: *tonci.zanko@st.htnet.hr*

Fotografije:
Igor Felker
Ivica Lisjak
Ljubo Gamulin
Mate Pavić
Đani Perkušić
Igor Zdenjak
Dare Horvat
Tonči Žanko - Tona

Dizajn i grafička priprema:
Tomislav Peroš

Lektura i korektura:
Nikolina Tičinović

Tisak:
Offset "Markulin"

CIP - Katalogizacija u publikaciji
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U SPLITU

UDK 799.16 (035)

ŽANKO-Tona, Tonči
Jadranski sparidi: od špara do cara /
Tonči Žanko-Tona; <fotografije Igor
Felker...et al.>. - Split: T. Žanko, 2006.

Bibliografija

ISBN 953-99335-1-X

ISBN 953-99335-1-X

MEŠTAR OD TUNJE

Pred nama je još jedna halijeutička monografija Tončija Žanka Tone - knjiga JADRANSKI SPARIDI. Upotrijebih atribut "halijeutička" za njegovu knjigu, s namjerom da evociram same početke pisanja o ribolovu na prostoru Adriatika - ep "Halieutica" što ga na pustom otoku Mljetu u progonstvu napisao grčki pjesnik Opian u 3. stoljeću.

Od Opiana i Hektorovića do Žanka ribolovna strast nalazi svoj izraz u mediju pisane riječi. Ribolovci obuzeti uzbudljivim iskustvom ribolova žele podijeliti svoj doživljaj ovog iskonskog umijeća s drugima. Govoreći o ribolovu, oni zapravo govore o sebi, govore o otkriću svoga iskonskog prirodnog bića. Civilizacija, kojom smo se ogradili i zaštitili od prirode, tek rijetkima dopušta dosegnuti to iskustvo iskonske ljudske djelatnosti koja je mnogo bliže igri nego radu. Riječ je zapravo o najstarijoj ljudskoj djelatnosti - o lovu koji bijaše na Početku.

U vremenu milijunskog pokreta turističkih masa prema obalama mora, malo je onih koji imaju sreću intenzivno doživjeti more u njegovoj bitnoj dimenziji - halijeutičkoj - ribolovnoj. Malo je danas onih iskusnih ribara koji bi o poeziji ribolova bili spremni pričati i poučavati neupućene. Današnji vikend-ribolovci nemaju od koga naučiti umijeće ribolova, a sami nemaju vremena, ali ni strpljenja da ga steknu.

Ovakve knjige, poput Žankove, u nas su rijetke, a one su za mnoge neupućene pa i one koji imaju ribolovno iskustvo, često jedini izvor znanja nužnog za stjecanje vlastita ribolovnog iskustva.

Knjiga Sparidi otvara novo poglavlje u prezentaciji velikog ribolovnog umijeća ovog vrsnog meštra od tunje. Njegova prethodna knjiga "Lov gofova i zubataca teškom panulom" jedinstven je u nas po mnogim osobinama, a najveća joj je vrijednost upravo u tome što je Žanko uspio ono što mnogim piscima ove vrste knjiga nije pošlo za rukom. Naime Žanko je uspio prodrijeti u tajne starih meštara od panule koji u pravilu čuvaju brižno tajne svoga umijeća i informacije o ribolovnim pozicijama. Žanko je otkrio tajnu viške trajine (teške panule) i prezentirao je to umijeće i tekstualno, slikovno i grafijski maestralno, a pritom je ovom prastarom ribolovnom umijeću pridodao i svoje bogato iskustvo.

Knjiga Sparidi otkriva tajne ribolova, od onih najatraktivnijih kao što su zubaci, pagari, komarče, šargi i kantari pa do ništa manje u ribolovu uzbudljivih predstavnika sparida kao što su fratrici, pici, arbuni, ili onih koji u dječjem ribolovu jesu prvi kapitalci: ušate, salpe, špari, batoglavci, bukve.

Tonči Žanko ispisuje uzbudljive stranice ribarske avanture. On nas uvodi u svijet igre s obje strane dugačke tanke najlonske niti preko koje komuniciraju dva lovca: čovjek i riba. Da bi jedan nadmudrio drugoga mora poznavati njegovu psihologiju, mora znati kako on razmišlja i koji ga nagoni pokreću. Tonči je vrstan znalac ove specijalne vrste ihtopsihologije.

Žanko nije samo zaljubljenik ribolova. On je čovjek koji pripada moru, koji poznaje njegovu hirovitu ćud i iznad svega cijeni njegova bogatstva i ljepotu. Stoga su Žankove knjige pisane s dubokom ekološkom sviješću, s poštovanjem mora i zahtjevom za održanjem ravnoteže života u njemu.

SADRŽAJ

PREDGOVOR

SPARIDI	9	RAKOVI	146
Bukva	14	Gambor	147
Špar	17	Kozica mala	150
Šarag	20	Suša	152
Fratar	25	Škamp	153
Zubatac	28	Škatar	156
Zubatac krunaš	36	Žbirac	158
Zubatac rumenac	44	ŠKOLJKE	159
Pagar	46	Dagnja	161
Ovčica	49	Kunjka	163
Ušata	52	PUŽEVI	165
Batoglavac	59	Volak	166
Okan	61	Šljem	168
Arbun	64	TRP	170
Pic	68	RIBOLOV	
Salpa	72	LJUDI I MORE	
Komarča	76	ODMET	178
Kantar	81	Teški odmet	184
JEŠKA	84	Klasični odmet	186
RIBA	89	Lebdeći odmet	187
Srdela	90	Plutajući odmet	188
Papalina	94	Spartanski lov pedoćom	190
Inćun	95	KANČANICA	194
Gavun	96	Papina kančanica	208
Oliga	97	Provom prema Žirju	213
Kambijeve skuše	98	PARANGAL	218
GLAVONOŠCI	104	Svak vodi svoga	230
Lignja	107	U potrazi za crvenim carem	238
Lov liganja panulom	117	PANULA	240
Lignjun	120	Lov zubaca teškom mukom	242
Sipa	123	Lov zubaca varalicama	244
Kamen je odnija glamca	125	I to je to	250
Hobotnica	126	Lov kraljice panulom	252
Muzgavac	130	Lov kantara panulom	256
CRVI	132	Ubojita vunica	258
Veliki crv	134	Lovi što se lovi	261
Crv cjevaš	139	Nakon zimskog posta	265
Crvić maleni	140	Tona, isplakali smo ga	270
Bibi	141	Isповijest ribolovca	277
Corena	144	Budi more	286
American	144	BILJEŠKA O AUTORU	288
Cordela	144	BIBLIOGRAFIJA	289
		SPONZORSKE STRANICE	290

Lov je jedino čovjekovo iskonsko umijeće koje je on sačuvao do danas, jedino čovjekovo umijeće koje ga vezuje za Početak. Ruka koja drži tanku nit tunje što se gubi u dubini vode, napeto očekujući trzaj, ta ruka seže do samog izvora života, do početka ljudskog puta kroz vrijeme, jer na Početku bijaše Lov.

Joško Božanić

Jadranski sparidi

SPARIDI (*sparidae*)

Sparidi su najistaknutiji predstavnici bijele ili oborite ribe. Bez njih bi život u moru, a i uz more, bio neusporedivo siromašniji, dok sportski ribolov u ovom obimu ne bi ni postojao. Oni su osnova sportskog ribolova i cilj su najvećeg dijela ribolovaca koji, i kad ih ne love, priželjkuju barem njihov udarac. Zašto je to tako? Zato što je porodica sparida "ono" najbolje iz mora, lijepa oku, radost na udici, slast za nepce...

Neke zovemo lukavima jer ih danima iščekujemo nudeći im probrane mamce, druge sanjamo zbog njihove veličine, treće zovemo glupima ili dosadnima jer su sitni, napučuju more i gutaju mamac bez predrasuda.

Predrasude imamo mi kad na taj način dijelimo ribe, ne cijeneći život u moru!

Rekli smo da svi sparidi spadaju u bijelu ribu, ali ne i u oboritu. Razlike u okusu i kvaliteti među njima postoje, tako da su najcjenjeniji upravo zubatac, komarča, pagar i šarag. Drugo mjesto ravnopravno dijele arbun, ovčica, fratar i pic, zatim slijede kantar, ušata, salpa, špar, i tek na kraju batoglavac i bukva. I ova podjela je, kao i ona prije, diskutabilna, jer su se drugo-

plansirane ribe opasno približile prvoplasiranima, pa čak prelaze u vodstvo ako se radi o velikim primjercima prve skupine. S druge strane, juha od špara je delikatesa, ušate na lešo su hrana bolesnicima, gurmani se zaklinju u pečenu salpu, a ni kantar nije grobar kakvim ga se predstavlja. U zimskim danima, kada se druga riba baš i ne lovi, bukve pečene na gradelama predstavljaju užitek za nepce, uz to što predstavljaju izvor bjelančevina i vitamina potrebnih našem organizmu.

Polazeći uvijek sa stajališta da je sva riba dobra kad je "friška", svježa, i da je to još uvijek prava, zdrava, nepatvorena hrana, pa kad još čovjek zna sam doći do nje i pripremiti je na pravi način, to je uistinu bogatstvo.

Bogatstvo je i u ovako ustrojenom svijetu imati vremena za odlazak u ribolov i uživanje u njegovim čarima. Pritom ne treba biti opterećen ulovom, nego treba

uživati u svakoj minuti, odmarati oči horizontom, uši tišinom, dušu modrinom i čuvati svoje i naše blago - more.

More, neponovljiva formula života, plodna voda Zemljine kugle, jedinstvena na planetu i u svemiru. Golema masa uvijek u pokretu, cirkulira planetom i daje mu život, a nama zaljubljenicima uz to otkriva i njegov smisao. I najmanja kapljica mora je more, sastavljena od istih elemenata, i u njoj se nalazi život. Od mora je veće samo Sunce, koje je i probudilo život u njemu. On je ustrojen po nepisanim, prirodnim pravilima i svaki stvor u njemu ima svoju ulogu, makar je mi ne razumjeli.

Jadranski sparidi su se u tim ulogama izvanredno snašli, nastanjujući more od samog obalnog ruba i njegove površine, sve do 500 metara dubine. Staništa su im plitke zatvorene uvale, ušća rijeka, kanali, hridinasto, ljušturasto, obraslo i muljevitono dno, izloženi otoci, brakovi, kao i duboke podvodne provalije. Jednom riječju - sve.

Za razliku od drugih ribljih porodica, koje su načinom života vezane samo za dno ili su izrazito pelagične, oni su nastanjeni posvuda.

Jedinstvenim načinom razmnožavanja, koje se odvija u više navrata unutar sezone mriješćenja, osigurava se buduća generacija. Kod nekih vrsta je razvijen hermafroditizam, odnosno promjena spola iz ženke u mužjaka, a kod nekih obratno. Pojedine vrste, poput komarče, u nedostatku mužjaka ili ženki lako promjene spol i tako nadoknade nedostatak.

Svaka vrsta ima svoje jedinstvene navike i osobine te mjesta na kojima obitava. Neke vrste dijele iste terene, neke se strogo izbjegavaju.

I veličinom su izvrsno prilagođeni životu i opstanku u moru, u rasponu od bukve koja prosječno naraste oko petnaest centimetara dužine, do zubaca krunaša dugog do 1,20 metara i teškog 24 kg, kojemu ujedno potonja služi kao hrana. Iz toga već vidimo i različit karakter sparida, koji se kreće od izrazitih, opjevanih grabežljivaca, preko onih sitnijeg zuba, do onih skroz sitnih koji napučuju more, a hrana su potonjima, kao i ostalim grabežljivcima. Kad smo kod hrane, sparidi su i tu u prednosti, jer im je jelovnik šarolik i na njemu se nalaze ribe, rakovi, školjke, crvi, glavonošci,

hrana biljnog podrijetla, pa čak i otpaci. Neki su izraziti predatori, neki kombiniraju biljnu i animalnu hranu, a neki izrazito biljnu. Zbog tako raznolikog jelovnika imamo veliki izbor ješki na koje se love, kao i razne sisteme za lov.

U ribolovu situacija nije sjajna. Sparidima se, kao i drugoj ribi, ne piše dobro jer ih priroda nije pripremila na izazove koje im je pripremio čovjek.

Jadranski sparidi nisu pretjerano brojni, kao što ni Jadran nije bogat ribom poput nekih drugih mora. Ipak, među produktivnijim je dijelovima Mediterana, odlikujući se velikom prozirnošću i očaravajućom modrom bojom.

Ovdje, pri njenoj istočnoj obali, život uz more i u moru ima vlastitu, jedinstvenu filozofiju.

Ona je pomalo škrta, zatvorena, nadasve racionalna. Ne priznaje megalomaniju, površnost ni uvezene recepte, već samo istinski trud, znanje i beskrajno strpljenje. U ovom, poput koralja tvrdom, ali krhkom svijetu, svaki nepromišljeni zahvat može imati nesagledive posljedice. Odgovornost je na nama, primorcima i svim poklonicima mora, da se borimo svatko na svoj način te očuvamo Jadran i život u njemu, svaki otok, kamen i valu. Samo tako možemo opstati i biti ono što jesmo. Ostat ćemo istinski bogati u našem iznimno gostoljubivom, magnetski privlačnom, endemskom svijetu. On je obojan bojama sunca, makije, mora i stijena, ispunjen zvukom valova i vjetrova, začinjjen mirisima friškine, maslinova ulja i kamenog cvijeća. Sve ostalo je prolazno!

SPARIDI